

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Podmínky přiznání nároku na náhradu škody v trestním řízení

Součástí trestního řízení, je taktéž rozhodování o náhradě škody, kterou poškozený v důsledku jednání, které založilo trestní odpovědnost pachatele, poškozený utrpěl. Tato část trestního řízení se nazývá adhezní řízení.

Adhezní řízení je součástí trestního řízení a projednává se v něm uplatněný nárok poškozeného na náhradu škody způsobené spácháním trestního činu. Adhezní řízení ovšem netvoří žádnou samostatnou, časově, formálně či jinak oddělenou část trestního řízení, ale splývá s ním, zejména ve stadiu dokazování. Subjektem adhezního řízení, o jehož nároku na náhradu škody se rozhoduje, není každý poškozený, ale jen ten, který včas a řádně uplatnil nárok na náhradu škody proti obviněnému.[1]

Přičemž účelem tohoto řízení je především zdůraznit a ochránit práva poškozeného, který je zpravidla již dost traumatizován jedním procesem a proto je nutné mu umožnit, aby své nároky vyplývající z trestného činu uplatnil již v trestním řízení a nemusel v důsledku této věci se zúčastnit dalších jednání například při vznesení nároku na náhradu škody v občanskoprávním řízení.

Přestože trestní řád takový postup umožňuje, nebo dokonce preferuje, v praxi obvykle narážíme na problém, že soudy rozhodující v trestním řízení, se nechtějí vzneseným nárokem do hloubky zabývat a odkazují poškozené s jejich nárokem na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních. Samozřejmě ne vždy je možné o takovém nároku rozhodnout a to především za situace, kdy není nárok poškozeného na náhradu škody dostatečně prokázán a jeho prokazování by neúměrně prodloužilo či finančně zatížilo trestní řízení. Bylo by v rozporu se zásadou rychlosti a ekonomie trestního řízení. V takovém případě je postup soudu, který poškozeného odkáže na řízení ve věcech občanskoprávních plně odůvodněn, byť stále stěžejním úkolem trestního soudnictví je rozhodování o vině a trestu. Nicméně ve většině případů lze o nároku na náhradu škody rozhodnout, již v trestním řízení, nicméně to vyžaduje, aby poškozený řádně uplatnil svůj nárok na náhradu škody.

Tento článek se laické i odborné veřejnosti snaží vymezit, jaké podmínky je nutné naplnit, aby soud o nároku na náhradu škody v adhezním řízení rozhodl.

Podmínky můžeme rozdělit na podmínky procesně právní a hmotně právní, co do dopadu těchto podmínek, jakož i jejich umístění.

K podmínkám hmotně právním řadíme

- vznik majetkové škody, nemajetkové újmy nebo bezdůvodného obohacení

Podle § 228 odst. 1 tr. řádu se v adhezním řízení lze domáhat náhrady majetkové škody a nemajetkové újmy v penězích nebo vydání bezdůvodného obohacení.

Majetková škoda je pojem širší než pojem „škoda“ ve smyslu občanského zákoníku. „*Součástí majetkové škody jsou takové majetkové nebo nemajetkové újmy, které lze podle příslušných předpisů nahradit nebo zmírnit v penězích nebo napravit uvedením do původního stavu.*“[2] Majetkovou újmu

představuje především skutečná škoda a ušlý zisk. „Mezi majetkové újmy dále patří ztráta na výdělků, ztráta na důchodu, náklady na výživu pozůstalých, náklady léčení, náklady pohřbu a dávky podle předpisů sociálního zabezpečení. Za majetkovou újmu se považují i úroky z prodlení.“[3]

Z dikce § 43 odst. 3 (§ 228 odst. 1) tr. řádu vyplývá k náhradě nemajetkové újmy v penězích, že jakýkoliv jiný způsob zmírnění je vyloučen. Z toho lze dovodit, že dochází k pojmání nemajetkové újmy jen jako újmy na osobnostních statcích. Nauka občanského práva však považuje za nemajetkovou újmu nejenom újmu na osobnostních statcích, tj. újmu na zdraví, životě, občanské cti, lidské důstojnosti, soukromí nebo dalších statcích,[4] nýbrž i bolest a ztížení společenského uplatnění způsobené újmou na zdraví nebo útrapy pozůstalých v souvislosti s usmrcením poškozeného.[5]

Při výkladu pojmu bezdůvodného obohacení je třeba vycházet z úpravy obsažené v občanském zákoníku. Můžeme tedy dovodit, že za bezdůvodné obohacení označuje majetkový prospěch získaný plněním bez právního důvodu, plněním z neplatného právního úkonu nebo plněním z právního důvodu, který odpadl, jakož i majetkový prospěch získaný z nepoctivých zdrojů. Bezdůvodné obohacení získané trestným činem je majetkový prospěch získaný z nepoctivých zdrojů.[6] „Bездůvodné obohacení, tak jak je vnímáno trestním právem, by mohl být majetkový prospěch získaný tím, že někdo přechodně užívá cizí motorové vozidlo, kterého se za tímto účelem zmocnil (§ 207 odst. 1 alinea 1 tr. zákoníku).“[7] Spotřeba pohonných hmot by se v takovém případě posoudila jako skutečná škoda. Podle dosavadní trestněprávní judikatury je bezdůvodným obohacením např. úplatek (§ 331 tr. zákoníku) [8] nebo majetkový prospěch získaný podílnictvím (§ 214 tr. zákoníku). [9] Bezdůvodné obohacení, které obviněný trestným činem na úkor poškozeného získal, lze vydat dvojím způsobem. Buď obviněný vydá to, co bylo bezdůvodným obohacením nabyto, nebo poskytne peněžitou náhradu.

Soud rozhodující v trestním řízení může rozhodnout i o přiznání tzv. jiné škody, za kterou lze pokládat výdaje poškozeného vynaložené ve snaze odvrátit škodu hrozící z trestného jednání obviněného.[10]

- kauzální nexus (příčinná souvislost)

Vznik škody, nemajetkové újmy případně bezdůvodného obohacení, není v příčinné souvislosti s trestným činem, jestliže škoda, nemajetková újma nebo bezdůvodné obohacení nevznikly jako následek projednávaného trestného činu, jako protiprávního úkonu ve smyslu příslušného hmotné právního předpisu (např. občanského zákoníku, obchodního zákoníku, zákoníku práce).

„Provedeným dokazováním musí být bezpečně prokázáno, že mezi trestným činem pachatele a škodou, nemajetkovou újmou či bezdůvodným obohacením jako následkem existuje objektivní příčinná souvislost, ke které sice musí přistoupit v případě trestného činu vždy zavinění, ale zároveň je nutno příčinnou souvislost od zavinění odlišovat, poněvadž příčinná souvislost je vztahem nezávislým na vědomí a vůli pachatele (obviněného, obžalovaného).“[11] „Příčinná souvislost (kauzální nexus) se zde zvažuje na základě zásad posuzování příčinné souvislosti.“[12]

Příčinná souvislost je však zachována jen tehdy, je-li vznik majetkové škody, nemajetkové újmy a bezdůvodného obohacení v příčinné souvislosti se skutkem, pro který je obviněný stíhán.[13] „Skutkem se rozumí určitá událost ve vnějším světě vyvolána jednáním člověka.“[14] Na právním posouzení skutku nezáleží. Nezáleží ani na tom, zda se každá složka skutku, pro který je pachatel stíhán, projeví v jeho v právní kvalifikaci. Tak např. dojde-li k faktické konzumpci trestného činu poškozování cizí věci (§ 228 odst. 1 tr. zákoníku) trestným činem vraždy (§ 140 tr. zákoníku), nemá to na příčinnou souvislost mezi škodou na věci a skutkem žádný vliv. „Příčinná souvislost by v takovém případě nebyla přerušena ani tehdy, kdyby poškození cizí věci bylo jen přestupkem.“[15]

K podmínkám procesně právním řadíme:

- včasné uplatnění

Aby soud mohl rozhodnout v trestním (adhezním) řízení, musí poškozený svůj nárok na náhradu škody uplatnit, neboť bez návrhu nemůže soud v trestním řízení rozhodnout o náhradě škody. Soud zde nikdy nerozhoduje z úřední povinnosti. Dle § 43 odst. 3 tr. řádu je návrh třeba učinit nejpozději u hlavního líčení před zahájením dokazování (§ 206 odst. 2), je-li sjednána dohoda o vině a trestu, je třeba návrh učinit nejpozději při prvním jednání o takové dohodě (§ 175a odst. 2). Jedná-li soud v nepřítomnosti poškozeného, přečte soud připojení k trestnímu řízení ze spisového materiálu. Pokud se hlavní líčení nekoná, lze tyto nároky uplatnit před vydáním trestního příkazu (§ 314f odst. 1 písm. e) tr. řádu).

Poškozený již nemůže uplatňovat nárok na náhradu škody po zahájení dokazování, a to i když bylo toto opožděné uplatnění důsledkem nesprávného poučení ze strany orgánu činného v trestním řízení nebo jiného nesprávného postupu tohoto orgánu.[16] *„Lhůta pro uplatnění nároku poškozeného uvedená v § 43 odst. 3 tr. řádu je lhůtou procesní, kterou trestní řád neumožňuje navrátit.“*[17]

Je v rozporu se zákonem (§ 314f odst. 1 písm. e) tr. řádu, § 228 odst. 1 tr. řádu), obsahuje-li trestní příkaz výrok o náhradě škody, aniž byl poškozeným nárok na její náhradu řádně uplatněn. V takovém případě je možno v řízení o stížnosti pro porušení zákona zrušit toliko výrok o náhradě škody, aniž by bylo nutno rušit celý trestní příkaz.[18]

- řádné uplatnění

Podle § 43 odst. 3 tr. řádu musí poškozený, který má nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení proti obviněnému, uplatnit tento nárok nejpozději u hlavního líčení před zahájením dokazování. Pokud tak neučiní, nemůže se účinně domáhat toho, aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil odsouzenému povinnost k náhradě škody, nemajetkové újmy nebo bezdůvodného obohacení. Z takového návrhu musí být patrné, z jakých důvodů a v jaké výši se nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy uplatňuje nebo z jakých důvodů a v jakém rozsahu se uplatňuje nárok na vydání bezdůvodného obohacení.

„Nárok na náhradu škody je třeba uplatnit způsobem a formou, které nevzbuzují pochybnosti, že poškozený skutečně požaduje náhradu (za řádný návrh nelze považovat např. vyjádření poškozeného, že „...bude požadovat náhradu v plné výši...“, „...se připojí s nárokem na náhradu škody...“, „...se připojí s náhradou k trestnímu řízení až v řízení před soudem... že se bude připojovat s nárokem na náhradu škody ve výši 1450 Kč v případě zjištění pachatele činu...“ apod.). Za uplatnění nároku na náhradu škody nelze považovat ani pouhé předložení vyčíslení škody či vyjádření poškozeného, že mu vznikla škoda v určité výši, nebo návrh poškozeného na zajištění jeho nároku podle § 47 odst. 1, 4 tr. řádu.“[19]

Výše škody, nemajetkové újmy nebo bezdůvodného obohacení je možné vyčíslit přesnou částkou, nebo alespoň minimální částkou, např. pokud poškozený zatím nemá informace o celkové výši škody. Soud je totiž v rámci zásady „ne ultra petita partium“ vázán návrhem poškozeného tak, že nemůže přiznat více, než bylo požadováno. Poškozený je přitom oprávněn svůj návrh upřesnit až do výše dokázané škody způsobené trestným činem dříve, než se soud odebere k závěrečné poradě, což platí i pro řízení odvolací. *„I když to v praxi není obvyklé, může poškozený požadovat náhradu škody uvedením do předešlého stavu (tzv. naturální restituice), avšak jen za podmínky, že je to možné a účelné.“*[20]

Vyjádření poškozeného, že nárok na náhradu škody uplatňuje ve výši, která bude vyčíslena znalcem,

nebo že se připojuje k trestnímu řízení ve smyslu § 43 tr. řádu, nelze považovat za řádné uplatnění nároku na náhradu škody podle § 43 odst. 3 tr. řádu.[21]

Důvod a výši škody, nemajetkové újmy nebo bezdůvodného obohacení je poškozený povinen doložit. Tudíž pokud tak poškozený neučiní, vystavuje se riziku, že nebude o jeho návrhu kladně rozhodnuto a tento mu přiznán. Je tedy v zájmu poškozeného, aby svůj nárok pokud možno co nejvíce precizoval a doložil o listiny či další důkazy. O právech a povinnostech musí být poškozený poučen. Nebyl-li by pro rozhodnutí o nároku poškozeného dostatečný podklad a nebrání-li tomu důležité důvody, zejména potřeba vyhlášení rozsudku nebo vydání trestního příkazu bez zbytečných průtahů, soud poškozenému sdělí, jakým způsobem může podklady doplnit, a poskytne mu k tomu přiměřenou lhůtu, kterou mu zároveň určí. Tato skutečnost dává soudu nyní výslovnou možnost doplnit a upřesnit nárok poškozeného, nicméně nikoli na úkor rychlosti a ekonomiky trestního řízení. V praxi se povětšinou však soudy bez spolupráce s poškozeným neobejdou, a přestože jsou nyní oprávněny poškozenému sdělit, jakým způsobem může podklady doplnit, a poskytne mu k tomu přiměřenou lhůtu, vždy bude záležet na iniciativě poškozeného. Soud nebude jednat z úřední povinnosti a zajišťovat za poškozeného důkazy podstatné pro rozhodnutí o náhradě škody, pokud současně nejsou důležité z hlediska viny či trestu.[22]

Nárok na náhradu škody podle § 43 odst. 3 tr. řádu může účinně uplatnit jen poškozený (§ 43 odst. 1 tr. řádu), nebo takový právní nástupce, který prokáže, že na něj přešel nárok, který může být v trestním řízení uplatněn (nárok z titulu odpovědnosti za škodu).[23]

- uplatnění vůči konkrétní osobě

Nárok na náhradu škody je třeba uplatnit vůči určité osobě, tj. proti konkrétnímu obviněnému, či obviněným. Dodržení této zásady je zvláště důležité, koná-li se společné řízení proti více obviněným.

„Povinnost k náhradě škody nelze uložit tomu obviněnému, proti kterému poškozený neuplatnil nárok, a to ani tedy pokud se jako spoluobviněný na vzniku škody podílel.“[24]

„V případě, že uplatňuje nárok vůči více obviněným, je poškozený povinen uvést, zda od nich požaduje náhradu škody společně a nerozdílně (tzv. solidární odpovědnost), nebo podílově podle jejich účasti na způsobení škody dělená odpovědnost či podle míry zavinění ve smyslu.“[25]

Soud vychází z obecné premisy, že pokud škoda vznikla společným jednáním dvou obviněných, pak tyto zavazuje k náhradě škody společně a nerozdílně, pouze ve výjimečných případech zavazuje obviněné s ohledem na jejich podíl na vzniku předmětné škody s ohledem na okolnosti konkrétního případu. Samozřejmě z pozice poškozeného je výhodnější pokud soud zaváže spolupachatele společně a nerozdílně, jelikož poté pokud nebude plněno ze strany obviněných (potažmo odsouzených) dobrovolně, může uplatnit celý nárok na náhradu škody na kterémkoliv z nich. Přísluší mu tedy právo volby, kdy možnosti vymožení vzniklé škody jsou vyšší. Samozřejmě na odsouzeného, který plnil z titulu náhrady škody přisouzené trestním rozsudkem v plném rozsahu, přechází regres, tj. oprávnění vymáhat poměrnou část zaplacené škody na dalších spoluodouzených.[26]

- překážka věci rozsouzené

Adhezní řízení nezná překážku litispendence na rozdíl od řízení občanskoprávního. Samotné uplatnění nároku na náhradu majetkové škody, nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení v civilním či jiném řízení, nebrání uplatnění stejného nároku v řízení trestním. Lze tedy vést obě řízení, nicméně pro trestní řízení je podstatné, skončení věci v občanskoprávním řízení. Nelze totiž uplatňovat nárok, o němž již bylo rozhodnuto, třebaže toto rozhodnutí doposud není v právní moci. Pokud trestní soud zjistí, že již bylo o nároku poškozeného vydáno rozhodnutí v

občanskoprávním nebo jiném příslušném řízení, poučí o této skutečnosti poškozeného. Pokud tento i nadále na svém nároku trvá, soud vysloví usnesením, že tato osoba nemůže v trestním řízení příslušný nárok uplatňovat (§ 206 odst. 3, 4 tr. řádu).[27] Konstantní judikatura takovou překážkou vnímá i dohodu o narovnání (§ 1903 NOZ) uzavřenou mezi obviněným a poškozeným, pokud se týká závazku obviněného k náhradě škody nebo k vydání bezdůvodného obohacení. Důsledkem uzavření takové dohody je zánik závazku k náhradě škody nebo k vydání bezdůvodného obohacení, takže těchto nároků se poškozený nemůže domáhat v adhezním řízení. V takovém případě totiž dohoda o narovnání představuje nový závazek, jehož právním důvodem vzniku není náhrada škody způsobená trestným činem nebo vydání bezdůvodného obohacení získaného takovým činem na úkor poškozeného, ale jedná se o smluvní závazek.[28]

JUDr. Roman Vicherek,
soudce Okresního soudu v Ostravě

-
- [1] Hendrych, D. a kol.: Právní slovník. 3. Podstatně rozšířené vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 4.
- [2] Rozhodnutí pléna NS, sp. zn. Pls 1/62
- [3] GLATZOVÁ, A. Předpoklady pro přiznání soukromoprávních nároků v adhezním řízení. Trestněprávní revue. 2012. roč. 11, č. 1, s. 6
- [4] ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. Občanské právo hmotné. I. 5. vydání. Praha : Wolters Kluwer, 2009, s. 210.
- [5] tamtéž s. 402.
- [6] ŠVESTKA, J. a kol. Občanský zákoník. I. . Komentář. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 1331.
- [7] GLATZOVÁ, A. Předpoklady pro přiznání soukromoprávních nároků v adhezním řízení. Trestněprávní revue. 2012. roč. 11, č. 1, s. 6
- [8] Rozsudek NS ČR, sp. zn. 5 Tz 15/82 .
- [9] Rozsudek NS ČR, sp. zn. 6 To 39/76 .
- [10] Vrchní soud v Olomouci 7.2.2006 2 To 2/2006
- [11] ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád, 6. vydání, Praha 2008, Nakladatelství C.H.Beck str. 314.
- [12] např. R 4/1968-II.
- [13] JELÍNEK, J. a kol. Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 1. vydání. Praha : Nakladatelství Leges, 2009, s. 548.
- [14] tamtéž
- [15] GLATZOVÁ, Andrea. Předpoklady pro přiznání soukromoprávních nároků v adhezním řízení. Trestněprávní revue. 2012. roč. 11, č. 1, s. 6
- [16] např. že se předseda senátu po přednesení obžaloby nedotázal poškozeného, zda navrhuje, aby obžalovanému byla uložena povinnost k náhradě škody a v jakém rozsahu – § 206 odst. 2tr. řádu.
- [17] Rozsudek KS v Plzni ze dne 6. 10. 1999, sp. zn. 8 To 335/99
- [18] Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 5. 12. 2002, sp. zn. 4 Tz 76/2002
- [19] ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád, 6. vydání, Praha: Nakladatelství C.H.Beck 2008, str. 316
- [20] tamtéž

- [21] Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 5. 12. 2002, sp. zn. 4 Tz 76/2002
- [22] Např. fakturu o opravě věci, která byla poškozenému odcizená a posléze vrácená nicméně poškozená. Pro soud bude rozhodující hodnota věci v době odcizení pro kvalifikaci trestného činu krádeže. Nicméně škoda na odcizené věci, která byla posléze vrácená byť poškozená, je hodnota, kterou bude muset poškozený prokázat.
- [23] Rozhodnutí Vrchní soud v Olomouci 14.10.2004 1 To 69/2004
- [24] Rozsudek VS v Praze, sp. zn. 7 To 116/1993
- [25] ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád, 6. vydání, Praha 2008, C.H.Beck str. 316
- [26] Obdobně Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 7. 3. 2006. sp. zn. 10 To 5.5/2006, SSRS 10/2006
- [27] Obdobně Krajský soud v Českých Budějovicích 25.6.2003 3 To 489/2003
- [28] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 2. 2013, sp. zn. 7 Tdo 75/2013

Další články:

- [Podmíněné upuštění od trestního stíhání: racionální odklon u právnických osob](#)
- [Zkreslené vzpomínky v trestním řízení vedeném pro pohlavní zneužívání](#)
- [Přenositelnost důkazů z daňového do trestního řízení](#)
- [Praktický návod na úspěch žádosti o podmíněné propuštění od roku 2026](#)
- [Přijetí prohlášení viny a povinnost soudu vypořádat námitky poškozeného](#)
- [Podmínky pro uložení trestu vyhoštění cizince](#)
- [Zamyšlení nad systémem alternativních trestů: poznámky na pozadí mezinárodní vědecké konference „Rethinking Sentencing: Are We Getting Justice Right?“](#)
- [Správné určení počátku běhu lhůty pro podání stížnosti proti usnesení soudu, kterým se nařizuje výkon trestu odnětí svobody](#)
- [Rozšiřování státní moci při implementaci acquis EU: český fenomén gold-platingu na příkladu konfiskační směrnice](#)
- [Změna způsobu určování výše peněžité pomoci obětem: Řešení všech dosavadních problémů?](#)
- [Uplatnění adhezního nároku v trestním řízení a správním řízení](#)